

Das sie kein gebrochen/vñ abgenommen wurs
dind. Do kamend die kriegs knecht / vñd bra
abend dem ersten die kein / vñd dem anderen
der mit im creutziger was. Als sy aber zu Je
su kamend / do sy sahennd das er schon yetz
gestorben was / brachend sy in die kein mitt/
sonder der kriegs knechten einer nach sein sey
ten mit einem spär. † Dñ von fundan gieng
blut vñd wasser herauf.

Und der diß gesehe hat/der hat es bezeug
get/vñd sein zeugnuß ist war. Und der selb
weist das er war sagt/vff das auch ir glau
bind. Dann solliches ist geschehen/das die ge
schrifft erfüllt wurde: † Ir solled im kein kein
zerbrechen. Und abermals spricht ein ande
re geschrifft: † Sy werdend sahen in wān sy
gestochen habend.

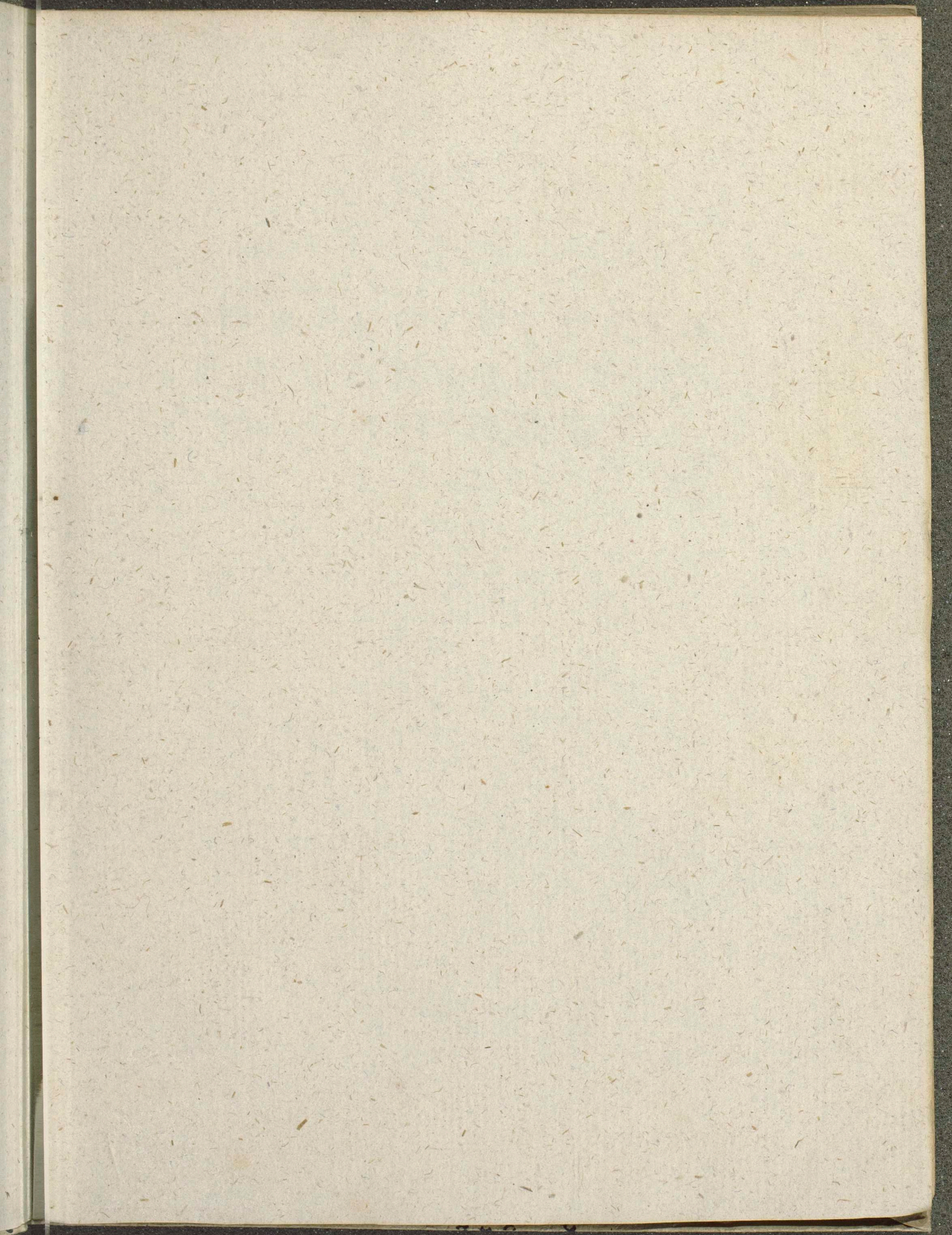
Do † am erstentag des Sab
baths kumpt Maria Magda
lene frů/Do es noch finster w3/
zu dem grab / vñ sieht das der
stein vom grab hinweg was.
sein vom grab hinweg was.

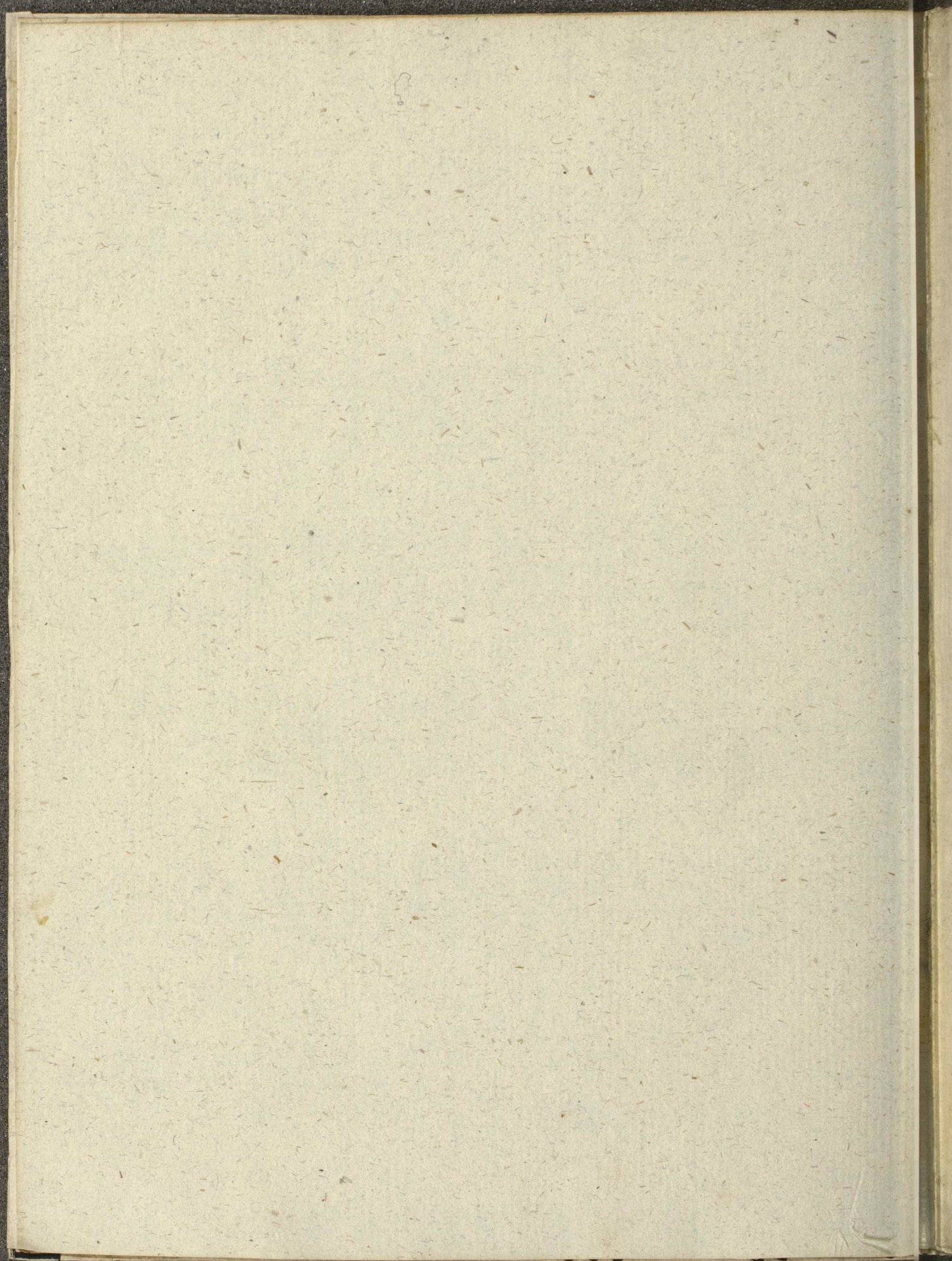
Do laufft sy vñ kumpt zu Simon Petrum/
vñd zu dem anderen junger/† welchen Jesus so
lieb hatt/vñ spricht zu inen: Sy habend den
herren hinweg genommen auß dem grab/
vñd wie wußend mit wo sy in hin gelegt ha
bend. † Do gieng Petrus vñd der ander jun
ger.

B-433 EA

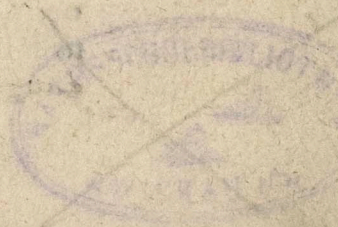
12-811

AD AEGOCEROTEM
EMSERIANVM
M. LUTHERI
ADDI
TIO,

1519

MARTINVS LVTHER HIERO NYMO EMSER. SAL.

Ecce, mi Emser, quis vnq̃ credidisset, esse tam doctum & acutum Theologum, & quod nemo nō miratur, tam simplicem & fidelē Martini patronū, cuius nomen, nec rogatus, nec opportunus, tā strenue & egregie asseris ab heresis Boemicę infamia: Noua miracula, qui ab Eccio delirabar esse Boemus, ab Emserio mihi infensiore, q̃ multi Eccj, Boemus esse abnegor, Quis hūc vertiginis spiritū: quis hęc dissensionis studia inter Eccjū & Emseriū miscuit: quis hāc Emserio in Martinū gratiā cōmentus est, p̃sertim tam subito & post tantā vel Timoniana maiore inuidiā, Martino penitus nō cogitāte & indies Emserio magis ac magis displicente: Securus esto, O foelix Dēdale, Martinus grauedine & pituita grauissima laborās, hāc technā nō intelligit, simplex simplicissimū agnoscit Emseriū, vt quem syncere credit, in hoc Epistolā scripsisse, q̃ Martinus esset oib⁹ Catholico noīe cōmendatus, hoc est hereticorū patronus, & turpissima ignauia Lipsiē per Eccjū supatus. Quid pro hac gratia retribuā: interim p̃ gratitudine, tibi comparo Ioabū illū fortissimū & Illustrissimū principē militiē Dauid, & insignē Israelis hyperaspisten, adeo tuę linguę cōuenit cum illius gladio, & morib⁹ tuis cū illi⁹ tunica, & huic in me tuo pulcherrimo officio cū illius ope, quod in Abner & Amasam, grandī decore, splendide contulit, q̃q̃ dormitantia quadā scriptoris, ob hoc egregiū facinus, inter robustos Israel nō censeat, Aut si hui⁹ cōparatio remotioris est exempli, q̃ vt delectare te possit, qui nō sacrarū literarū, sed sacrorū Canonū es Licentiatus, illius salte, quē vniuersum vulgus nouit, nō dedignaberis Analogiam, quē nō pauci primū inter Ap̃los fuisse arbitrantur, salua tamē Reuerentiā Aegocerotistui p̃ Eccio fortissimo fortissime pugnantis, & id in gloriā tuā, qui cū Ap̃lorū principe queas cōferri, vt sicut ille Christū signo pacis tradidit Iudeis, Ita tu Martinū sub signo laudis orbī tradas hereticū, & turpissime victū. Sentit ne infelix tua conscientia, q̃ frustra, parū astuta inuidia tua me petat: Quid hac ep̃la effecisti, nisi qd̃ effeminati animi tui morbū oib⁹ prodīs: qui cū de me pessima sentias & machineris, nō tñ est in te sanguinis vena vlla paterni, nec tm virilitatis & indolis masculę, vt aperto Marte, collatisq̃ signis mecum congrediaris. Sciebā inuidiā tuam, qua Lipsiæ totus ardebas,

impotētiorem esse, q̄ vt se cohiberet, ne pareret quē cōcepisset. Rursum ignorantiorē & ignauiorē q̄ vt liberaliter, & in luce quid auderet, Q. nisi me timor Christi cohiberet, quō magistro, non tantū dolere debeat, q̄ mihi nocere voluisti, & nō potuisti, q̄tū qd̄ tibi nocuisti qd̄ maxie noluisti, possem tibi abūde par referre, & Aegocerotū tuo idoneum venatorem p̄stare. At q̄n Tyburtiū tu q̄ris, curandū mihi est, vt Tyburtius Torquatū q̄q̄ inueniat. Si quo mō dep̄hensus in opibus manuū tuarū, dolere possis super cōtritione animę tuę miserrimę, quā ob mei odiū, tā perditē diabolo consecrasti, & si sacerdos dñi (vt gloriaris) testisq̄ veritatis.

Legi itaq̄ Aegocerota seu hircū tuū seu hircoceruū (nec em̄ refert quo vocabulo monstrū appelles infelicissimū) de quo poeticaris, Noster hic Aegoceron sine fœno, peccat in vno, q̄ non est Lucę linea ducta manu. Noli desperare, mi Emser, est veniale peccatum, nec in diuinas, nisi forte in grāmaticas & Rhetoricas leges patratū, quod cū sit poetis pictoribusq̄ qd̄libet audēdi semper æqua potestas, facile tibi, & hoc ignoscent, nisi id forte eos nimio moueat, q̄ humano capiti ceruicē iūxeris equinā, & amphora instituta vtrē eduxeris, Q. n̄ quidē & mihi, neq̄ grāmatico neq̄ Rhetori, neq̄ pictori, hoc potissimū, nullis indulgentijs, ne Romanis quidē ac summis, condonabile visum est, qd̄ fœnū illi potius detraxeris, q̄ cornua, & simul hęc Hecubā tuā tā infelicitē dissimularis, quā q̄ em̄ tu? Aegocerus Martino idē sit fenatus (vt sic dicam) & cornutus, Laudatori tñ sincero cōueniebat magis fœnatū sine cornibus, q̄ cornutū sine fœno moliri, Cui & hoc mali accedit, quo sit animi tui p̄fectū simulachrū, vereq̄ Emseriū rep̄sentet, Non est integer Aegoceros, sed sicut Priamū, amputato capite, truncū & sine nomīne corpus appellat poeta, Ita ego Emserij mei nō integri figurā, abscisso corpe, sedā cernēs, quēā dicere, Truncū & sine corpe nomē, hoc est, speciem sine veritate, qui in capite & principio aliqd̄ appareat, in corpe & sine nihil. Atq̄ vt nihil dēsit monstroso mōstro, nō in simplici, sed duplici area spectabilis ille fulget Aegoceros, adeo om̄ia pueniūt fato, certaq̄ puidētia vt Emseriū oportuerit p̄prijs insignib⁹ q̄q̄ pingi.

Quid faciam igitur miser? si laudes tacitus agnosco palinodiam cecinisse videor vniuersę doctrinę meę, & Eccio erroris patrono, veritatiq̄ inimico lampada tradidisse, vt nec ignifer quidem reliquus sit, planeq̄ Boemus hereticus, p̄sertim apud nasutos & exteros iactabor, Si repudio, iam nō Boemus

modo, sed patronus Boemorum apud vulgum & domesticos arguar, simul ingratitude in Emserum grauissime reus, qui hac me suspitione per eximium Capricornum suum leuare ad molitus sit, Ita dum in mea ignominia & Christiane veritatis iactura, belle ludit Emser, egregius alioqui Christiani amoris preceps, ego inter saxum & sacrum hereo, Scylla & Charybdi simul diuexor, & cum Michea canto, qui mordent dentibus & predicant pacem. Et psalte. Qui loquitur pacem cum proximo suo mala autem in cordibus eorum.

Verum Christus meus viuit & regnat in secula benedictus dominus & deus meus, qui doctus est, discipulos phariseorum, & herodianos, simili capricorno se petentes, vno verbo confutare, non est scientia, non est consilium contra dominum, in quo donec glorior. quid faciet mihi homo? Quare tu quisquis ades lector, interim spectator esto, tenebimur venari hunc ego ceteros, forte dabit nono arcui ferinam hanc nobilem Christus.

Primum, mi Emser, omitto blandiloquia tua, quod me virum predicarum rare eruditione, oscula Ischariothica dissimulo, quibus sub Boemorum persona mordet, me esse vnum, qui sacras literas, & solus attingam, qui oculos cornicum potissimum configere, Agnosco enim fortissimi tui Theologi scemata, sane erudita, qui cum verba scripturae per totam disputationem, nec adducere nec adducta posset tractare, eodem frutice & ipse quoque Struthio se texit, prudentissime causans, me non receptare patrum auctoritates, quas nec ipse intelligebat, nec intelligere volebat, Non enim patebat alia via suae sacrarum literarum ignorantie, praesertim coram vulgo colorandae, quam ut deserta & contempta scriptura sancta, me configere (ut tu elegantissimus orator dicis) diceret cornicum oculos. Sed habete vobis hunc theologiae discendae morem, ut verba dei ad iudicium verborum hominum tractetis, Ego cum Paulo & Augustino verba hominum ad iudicium verborum dei tracto, malo a vobis accusari, cunctator in verbis hominum, quam vobiscum laudari contemptor verborum dei.

Huc mihi ausculta, qua tu noua religione arborem laudas, & fructus eius vituperas. An tu non cornicum oculos configis, sed ipsi Christo omnium duci contradicēs, de vite & ficu spinas & tribulos colligis? Non intelligis quid velim? Martinum dicis Catholicum, & qui nolit Boemorum esse patronus, recteque facis, cur ergo iniquissimo animo fers, dogmata mea probari Boemorum quasi noua Ecclesiae tuae dialectica (nam simili & ille utitur dissendi scientia) hunc necesse sit Boemorum patronum esse, qui dicat quod Boemorum probetur, aut non debere eius dicta Boemorum pla-

cere, qui recuset esse eorum patronus. Magister es artium & philosophie, non meministi, partibus ex puris nihil sequi? Quid his larualibus syllogismis aliud quis, dum vult miscere particulari, & hoc rursus illi, nisi ut aut Boemus sim, aut omnia mea reuocari? Sic incedis super aristas, & lubricus es, ut lectori quod vis intelligendum, tibi quod vis respondendum reliqueris: docuerunt te Canones tui sic loqui in proximum tuum: putas ne & ego queam simili figura te laudare, ut alius te auarum, alius liberalem, alius castum, alius fornicarium, queat intelligere? Si segniter laudare apud eruditos vituperare dicitur, quomodo magis dubia & figurata tua impie laudis larua, plusquam tripla vituperatio mihi censenda est? Atque dum nihil discernis in meis dogmatibus, omnia simul, nimirum contaminata cupis, impurissima lingua tua, Vides me intelligere, qua strophæ rusticissima insidieris mihi, Sacerdos domini & testis veritatis? Varios vetos hucusque passa est nauis mea, Nunc, ut video, & contra Ceciam mihi nauigandum est, qui me cadaci expellit nubila flatu.

Verum quoniam hoc pro basano tuo & Lydio, quod dicunt, lapide ducis, quicquid Boemis placet, hoc hæreticum esse, miror, quam non ratione & tu euadere queas, ne sis Boemorum patronus, qui tam multa sapis, perfiteris, tueris, quæ illis placent. Quin rogo per Ecclesiam hanc dialecticam nobis concludere, sacramenta Ecclesie vniuersam scripturam, sanctos patres esse omnia hæretica, quia hæc placent Boemis, placent præterea Boemis multa alia, Christus ipse, sancti & omnes creature dei bonæ, ergo sunt hæretica, firmissima, scilicet Emserianæ dialecticæ consequentia. Quod si hæretica sunt, quod Boemis placent, rursus hæretici erunt, quibus Boemi placent. At hic ausim iurare, Emserium esse hæreticum, cui sine dubio, vel aurum vel vxorcula aliqua Boemicæ factionis formosula possit placere, imo nec summos pontifices ab hoc casu hæreticæ prauitatis possit vlla Bulla exsolvere, nec ea quidē, quæ in cena domini legitur, Istis ludicris rationibus, in re tam seria, vos optimi Theologi, vulgo nostrum inficitis, ut eius iudicio, statim audito Boemorum nomine, quos volueritis hæreticos faciatis, nec tamen estis in hoc fratricidæ & blasphematores.

Sed quando in hæc portentosa tenebrarum vestrarum argumenta venimus, odium inscitie vestre latius pandamus, Cur non & Iudeum & iudeorum patronum me criminaris, id est excusas, qui negem me cum illis sentire, cum tamen ipsi fateantur multa esse sua, quæ constanter tuear. An quod hoc officium fratribus tuæ farine reliquisti, qui libros hæreticos & hæreticales pro suo arbitrio inuenire possunt?

Quid em̄ non inuenirēt, qui tam anxie inquirūt? Iam cum & Iudei nobis vicissim in multis placeant, Emserio Mg̃ro Iudei dicendi sumus.

Iterū. Si hereticū est, om̄e placitū Boemorū, a contrarijs Catholicū erit, quicquid eis displicet. At libidinē, pompam, auaritiā, superbiam clericorū, illi miro modo detestantur, sequit̃ Catholicissimā esse hodie Ecclesiā Romanā, in qua hæc vsq̃ ad clamorē in celū regnant. O quot inuenies mi Emser huius g̃n̄is catholicos, Nō dubito, quin & tu catholicissimus sis futurus & heretico sextreme persecuturus, si hæc Boemorum dogmata & placita possis heretica ostendere.

Deniq̃ veniūt ad manus meas quotidie ex diuersis mūdi p̃tibus eruditissimorū virorū literæ, gratulantiū veritati, & id vniue timentū, ne felicibus ceptis, tua & tui similibus p̃secutore vexatus, desim & palinodiā canā, quid ex his facies? dialecticā Eccianā cōsule, & patroni Boemorū erūt, neq̃ em̄ alios libros meos legūt ip̃i q̃ Boemi.

O vos infoelices & nihili theologos, idolaq̃ mūdi, qui sacrarū literarū ignari, Ecclesiasticas sententiās non alijs armis tueri potestis, q̃ q̃ timetis, indignamini, suspicamini, pueriliter & muliebriter, placitura esse dogmata hereticis, An timore, suspitōe, indignatione cōtra hereses pugnandū decernitis? Sic ludibrio exponitis, militiam Christianę veritatis, quę turris David mille clypeis, & om̄i armatura fortitū munita, terribilis ē sicut castrorū acies ordinata, Et sane videmus hūc ritū hereticorū vincendorū preualuisse, hoc est veritatē pene extinctā esse, dū suspitōe placēdi hereticis, phibita ē pugnare & triūphare.

Igitur duos novos locos tu & theologi tui inuenerunt, q̃s nec Aristo, nec Cicero Topicorū insignes autores inuenire poterūt, qui tales sunt ac tanti, vt vice oīm aliorū sint, in quouis dicēdi g̃ne, hñ sunt placitū & displicitū hereticorū. Hñs em̄ freti Emser & Eccio me hereticū arguūt, p̃ incredibili Rhetoricę suę peritiā, nec est hic necesse explorare, an heretica sint, q̃ placent. Sat est suspicari q̃ placeant, tū mox vulgus irritādū ē, sic viāt̃ sunt heretici, Ecclesia defensa, & veritas fidei seruata, vt impleatur illud Isaie. iñ. Dabo pueros principes eorū & effeminati dominabūt̃ eorū. Vides ergo mi Emser hæc mōstra te didicisse ab Eccio, Nā & hic vt est inanis sciētia scripturarū, aliud Lipsię argumentū robusti⁹ nō habuit, q̃ horū locorū, in q̃ nō imerito vobis placuit. Sed q̃a Aegoceroses, facile hoc rethe meū eludes, dicesq̃, Nō damno tua dogmata, nec q̃ placeāt Boes

mis indignor, sed q̄ erronea dogmata placent, quorū te auctorem falso putant.

Primum adeo ne de omnīū mortaliū sensu desperasti, ut hac insulsa & inepta tua vafricia, speraris omēs illudi posse, ut tibi credant, alia Boemis dogmata mea placuisse, q̄ quæ in libris meis legerūt: Q̄ si mea dogmata probarūt, & tu iam falso eos probasse garris, quia Boemorū patrociniū recusavi. Quid aliud hinc sequit̄, nisi vel te impudenter mentiri, vel me reuocasse mea dogmata? Deinde, nunquid ego Idolo tuo Eccio Lipsiē sic dixi, sicut tu scribis, perfriēta fronte, q̄ quicq̄ de me Boemi sentirent, me non acceptare? Nōne toties repetitis verbis dixi, me schisma & errores Boemorū non velle nec posse tueri, q̄ mihi Eccius tuus eadem impudentia obijciebat? Nūquid hinc sequitur, me Boemorū cōsensum in mea dogmata (quæ alia non possunt esse, quā in libris meis edita circūferunt) damnasse? Atq̄ ut scias, me tuas insidias nihil insidiosas, nihil metuere, habet tibi hoc, & illud siue illide si potes, Volo opto oro, gr̄as ago, gaudeo q̄ mea dogmata placent Boemis, atq̄ utinā placerent & Iudeis & Turcis, imo utinā & tibi & Eccio, positis vestris imp̄is erroribus, placerent. Quid hic facies? An Iudeū, Turcū, Emserianū & Eccianum me patronū excusabis, quia recuso fortiter me nollev̄a & illorū tueri? Quid ad me? Si Boemi mecum sentiunt, recte sentiunt, sed non ideo ego illorū vel schisma vel errores probavi, nec tuo patrociniō opus habui, quo hac suspitione leuaret̄, idest contaminaret̄, Nā spero q̄ gaudeas, Boemos tecum sentire ī cōfessione trinitatis, Ch̄ri, & omnibus alijs fidei articulis, Cur ego non pro te ipso primū sollicitus, Apologiā edis, expurgans te q̄ Boemorū patronus nō sis? Si hoc stultum & non necessarium arbitraris, qua charitate necessarium tibi pro me visum est, ut faceres nō rogatus? Vides ergo malignā tuam agnoscī inuidiā, qui cū scires Boemos in me nihil phare & iactare. q̄ dogmata mea, tu eorū iactantiam hanc, felix orator sic opprimis, ut neges me errorū suorū esse patronum, quasi illi hoc vnq̄ iactarint, Oratorum insigne decus est (ut Cicero ait) apposite dicere, tu autem Boemorum iactantiam confutaturus, quam optimam habent in meis dogmatibus, confutas iactantiam errorum suorum, quā tu fingis sub nomine meo, Nonne hoc ad Rombum orare ē, ubi ad dextram tibi belua iaceat, tu versus in sinistram egregie Rombum laudes? Obsecro si deinceps luscum velis laus dare, non laudes surdum, ne in discenda Rhetorica tua

videaris operam & oleū luisse, aut mutuū paulisper memorie
Eccianæ tibi sume, vt argumenti suscepti saltem in orationis
initio memor esse possis. Simili schemate & Ruffinus olim im-
petebat Hieronymū, cui cū placeret in multis Origenes, ineptus
ille Emserianę dialecticę Typus, oī errorum illius fecit impia
laude patronū. Ita & tu Ruffinus meus (Hieronymus volui di-
cere, fallit me opis similitudo magis q̄ seruet nominis similitudo)
in hūc modū egregie differis, Boemos non defendis schismatis
eos ergo falsē illi iactant te vera scripsisse. Proinde mi Emser
alio contra Boemos confutandos vt ere argumento, hac elūbi
cōfutatione nos Catholicos Boemis ludubrio traducis.

Iterū alio mihi abrupto elaberis, non dico (inquis) tua iac-
tari dogmata, sed aliena & suos errores tuo nomine. Primum.
Quis de hoc certū refecit? adeo ne tibi de quouis mortalium
fingere licet crimina, atq; id non nisi vt innocentium criminibus
fictis, innocentia aliorū ledas? Nōne scriptorē historicū, p̄sertim
sacerdotē dñi testē veritatis, oportuit hæc omnia primū explora-
rare, & non de suo cerebro historias fingere? Quid si illi negēt
iactasse vnq̄, nisi mea dogmata, q̄ per regiones vagantur, quę
multi Christianissimi Galli, Itali, Angli, Germani, Hispani q̄q;
iactant? An sperabas eos tacituros audax mendaciū tuū?

Sed esto, verū sit qd̄ somnias, illi aliena dogmata meo no-
mine iactent, qui sit, vt ego nō hæc audierim, ad quem maxie
pertinet? Aut si mala nostra nouissimi scimus, tuū erat p̄fecto
qui nominis mei tam studiosus es, mihi id indicare, & quæ nā
dogmata, illic nomine meo falsa falsō iactarent signare, vt ip̄e,
(quod maiorem habuisset auctoritatem) in eos scriberem, no-
menq; meū assererem. At tu bone Ruffine, fili tenebrarum, hæc
aut nesciens, aut nescire te fingens, nō modo nihil mihi significa-
care curasti, quin duplo vulnere, vtroq; grauissimo me percus-
tis, & suspectū de heresi faciens, & suspicionis huius pessimę pa-
tientissimū dissimulatore adornans, dū p̄ me ruis in defensionē
mei, me prorsus nō salutato, pugnaturus cōtra ea, q̄ nescis.

Sed adhuc rogo post vulnera, saltem indica nūc, quæ illi
falsa dogmata meo nomine iactant, vt sciam super quibus me
defendas, & p̄ quo gratus esse debeat? Quid taces? quin edis?
non edis? Age euerberemus vel inuito. Quæro, an tua verba
credas esse vera, vbi scribis, Boemos p̄ me fecisse publica deo
supplicia, quotidianaq; (licet p̄phana) sacra, dum nup̄ Lipsiæ
certarem? (Taceo em̄ qua gratia hoc in vulgus volueris edere,
Naso meo non sic illudis Ruffine, Ruffe imo niger) vera inq;
hęc

hec sunt an non? Nō hic tacendū, quia sacerdos dñi & testis es
veritatis, Vera ergo. Sequitur iā pcul dubio, Boemos, Emse-
riana sentētia me cū sentire in ppositionibus Lipsiē disputatis,
vt in quibus me saluū, publicis sacris impetrare illos voluisse
publice scribas. Hec sunt igitur dogmata falsa, q̄ nomine meo
iactant Boemi, & in quibus me patronū gloriantur. Habeon
Aegocerotā nostrū an nō? vbi nūc est ostiū, pene effudissem,
quod me Catholicū asseruit: vides ne q̄ imprudēs sit inuidia?
Prouerbū illius scripturus meminisse debebas, Oportet mē das-
cem esse memorem, nec est quo hic euadas, quin perspicuum
sit, te te in corde non secus ac hæreticū habere Martinū, & tamē
ore confiteris Catholicū, cuius rursus dogmata eodem ore dā-
nas hæretica. Tu ergo, vir ille es, qui apud Iacobum ex eodem
fonte manat amarū & dulce, Neq̄ em̄ verisimile est tam dely-
ros esse Boemos, vt prome orare voluerint in aliam causam,
nisi quā tūc agebam, nec tu de alia loq̄ris, neq̄ erāt tā obscuræ
ppositōs meq̄, vt putari possit eartū sensus nō fuisse intellectos,
q̄n̄ eos potuit intelligere vī Rube⁹. Proinde mi Ruffine, id qd̄
cogitabas & intelligi volebas, tibi scribendum aperte erat, id est
Martinū esse hæreticū, sic egisses viri constantis & probi officiū.
Quid em̄ refert illos accusari de heresi, qui de patrono per te
laudato gloriantur? Non cogitas Boemos esse homines, non
pecudes, qui ad Aegocerotā tuū dicant, Quid confutat hic os
lidus hircus? quid sibi ipsi contradicit? An persequitur hircos
ceruū & Chymeram cerebri sui, & Boemos a se in somno for-
matos? Nubes & inania caprat. Nos eū Martinū iactamus, quē
tu Catholicū astruis. Quid nobis de errorib⁹ dogmata Mar-
tini probamus quē Lipsiæ tutatur & libellis editis inuulgauit?
Tu cum laruis pugnās & ridiculus cuculus es. Quid hic dices
Ruffine? An quia sacerdos dñi es, ibis gaudens q̄ dignus sis cō-
tumeliā pati pro dño tuo, eo scz qui est pater mendacij, cuius
tu in dicendē veritatis functione testis es.

Q̄ si dogmata mea, & tu vera arbitraris, plaudant Boemi
q̄ patrono Hieronymo Emserio Christi sacerdote & teste ve-
ritatis probatur Catholicū & Christianissimū, vt qui p veritate
publica sacra fecerūt. Mereat Roma, insaniat Ecclesie fortissim⁹
Theologus, infelix Ro: Ecclesie & Sedis Apostolicę defensor
Aegocerotis huius pceptor, q̄ inueniūtur Boemos mendas-
citer & inique pro hæreticis habuisse, Immo doleant Boemi a
mendace & bilingui se laudatos & gaudeant ab eodem se vitu-
peratos, Nōne iam tu ipse patronus factus es Boemos, quod

me tanta Bucca tonas repulisse? disce Ruffine illud Sapientis,
Qui loquitur iniqua, nō potest latere, nec pręteriet illum cor-
ripiens iudiciū, qm̄ auris cęli audit om̄ia, & qui cōtinet om̄ia,
scienciā habet vocis, spūs em̄ dñi repleuit orbem terrarum. Et
illud Eccle. x. In cogitatione tua ne detrahas regi, & in secreto
cubiculi tui non maledixeris diuiti, quia & aues cęli portabūt
vocem tuam, & qui habent pennas annūciabunt sententiam.
Hęc tuo exemplo cognosce esse vera, quis em̄ putas mihi cor
tuū reuelauit, & reuelandū dedit, nisi ille qui dedit nobis scire,
etiam cogitatiōes Satanę, discretionem spirituiū, im̄ o sensum
Christi & profunda deis

Quid q̄ tu ip̄e autoritate Bedę cū non neges Iohannem Huss
falsa miscuisse veris? Nonne vel Bedam vel teip̄m Boemortū
patronū ostentas: qui donas non solū contra Conciliū Con-
stantiē. (quo vnico miser tuus fulciebatur fortissim⁹ Theo-
logus) sed contra ip̄m quoq̄ fortissimū (quod intolerabile
est) articulos aliq̄s veros, male damnatos, quo totā vim & vis
etoriā Eccl̄e eneruas, mecūq̄ per om̄ia sentis. Proinde tu, si sa-
pis, scribe Catholicę Ecclesię Boemorum administratori vt ad
gremiū Eccl̄e reuocet errantes, quod vt sui, tui, omniūq̄ nr̄m
faciat ludibrio, da hereticis (sicut facis) hoc, Iohannē Huss vera
falsis miscuisse, hoc ē Cōciliū Constantiē. articulos eius aliq̄
impie dānasse, idq̄ Bedę autoritate. Sic em̄ corui tui ouī legis
timū eris, qui & ip̄e, vt me Boemū hereticū statueret. Primo Ni-
cenū Cōciliū contēpsit, magna autoritate, habitus i hoc vobis
catholicissimus, Deinde Cōstātiēse, Mḡr Spūs sancti factus, des-
nuo & aliter declarauit, sic soletis vos cōfutare hereticos, vt pes-
iores heretici fiat, & nos oēs eorū fabulis tradatis, dū vt coles-
tis culicē, camelū glutitis, adeo cauti estis, ad p̄o refert v̄ra, m̄lta,
magnaq̄ negare & dānare catholicorū, ne modica pbare vis
deamini hereticorū, vt pbantes possitis iactare hereticos, atq̄ id
nullorū hoīm odio, sed zelo veritatis p̄ gloria dei & honore
sanctę Ro: Eccl̄e. Sed & vos Scriptores mihi videmini esse
nō nihil autores Boemice pertinacię, qui tam frigida & incon-
stantia scribitis, frigide em̄ & pigre confutare, quid aliud est q̄
bis confirmare? Aduersarijs iuxta Paulum os opplere & ob-
struere omni oportet studio. Deinde scripta nostrorū, nescio,
quā oscitantiā, nauseamq̄ spirant de fiducia & securitate, quā
habemus in opinione vulgi ex nostro verbo pendentis, & po-
testate Ro: Pon: nostra probantis. Nos ita scribimus, vt si nihil
promoueant quę scribimus, sufficit q̄ vulgo nostro & Ro:
Pontifici placent, Atq̄ hic est finis nostrę scriptiōis, nihil eque

timemus q̄ nequid elabatur, quod offendat Ro: Pontificem,
Qua ratio est, vt sicut libere nō scribimus, ita nihil efficiam⁹.

Tu nūc vide verba, imprudētis tuē iudicij veracia testimoniā
& si ip̄a mēdacia, me catholicū asseris, simul & dogmata asseras
catholica necesse ē. Et q̄ sēst furor impietatis tuę, vt p̄ catho-
licis dogmatib⁹ nō solū indigneris sacra fieri, sed etiā appelles
pphana abominabilia execrabilia: intelligis qđ Cahos: qđ pes-
lagus mōstrorū ex hac snia sequat⁹: vt hinc refacile peiorē oib⁹
hereticis & demonib⁹ possim asserere. Quid em̄ non faciat &
omitter, qui p̄ veritate sacra facta p̄nūciat pphana: Estō sint
Boemi heretici, at qñ p̄ veritate orāt, sacra hæc tu pphana au-
des dicere: An sacra p̄ mēdacijs facta sancta tibi vident⁹: Quid
sentis de meis sacris, q̄ p̄ te & Eccio facio magno affectu, cū tibi
& illi heretic⁹ videar: neq; em̄ habeo (crede nō crede) q̄b⁹ me
plus debere mihi videar, & pro q̄b⁹ ardentius orem, q̄ p̄ Ios-
phāne Tecellio, hui⁹ tragedię autore, cui⁹ aīa sit ī pace, & p̄ te &
Eccio. oib⁹ q̄ aduersarijs meis, adeo mihi p̄deēfēcio aduersa-
rios. Sine ergo infelix inuidia p̄ dogmatib⁹ meis sacra fieri,
vlt̄ a Turca, Nolite phibereū, q̄ nō ē cōtra vos p̄ vobis ē, dixit
Christ⁹, aut primū me hæretic⁹, & dogmata heretica ostēde, ne
rabie ī sana deo p̄ferre incipias diabolū & mēdaciū veritati.

Arbitror o lector me Aego cerota hūc cēpisse, & si non oēs
molossos, nec veltres ī eū emiserim, priā venatio ē, adhuc tener
ē, tenera mihi tractādus fuit cura, & alio tpe si perget, vel alba-
nis canib⁹ insectādus,

Esse aut̄ captū hoc iudicio p̄babis, qđ deiceps sicut captiuū &
dilatatiū decet, sua spōre aperit, quę toto venatu dissimulauit,
pugnat em̄ aduers⁹ meā ppōem, tāq̄ hereticā, soluitq; meas ra-
tiōes, hoc em̄ mōstrū aluit ī viscerib⁹ occulte, dū fugaret & ca-
peret. Versem⁹ ergo viscera ista & oēm finū ei⁹ cōcidam⁹, ac
detracta pelle sacrificemus cū ī holocaustū dñō, si volet cū.

Per Coronidē suā terribiliter Macchabęā totā, q̄ splendide
Martinū hereticū triūphat, assumit aut̄ sic, Misera fore Christia-
norū sortē, si & gētib⁹ & Iudęis sit inferior, q̄s cōstet sacerdotes
suos dñs reuulisse. An faciē hui⁹ pigerrimi frigoris q̄s sustineat:
vt reptat ignauissima tū sniatū oīo, sed nec qđ hoc syllogis-
mo mire rhetorico moliaris, satis itelligo, nisi forte suspitionē
mihi paras, q̄si Ecclesię sacerdotes, negē referri deo acceptos, sed
& inter gētes credo ī vniuersis poetis tuis nō inuenias, q̄ fingat
fuisse aliquñ vnū, iure diuīo, oīm toti⁹ orbis sacerdotū gentilū
Monarchā, nā hāc sniaz tu itelligis & eloq̄ris, p̄ sacerdotes dñs

acceptos referri, noua, Quā disco, grāmatica, p̄sertim cum tot
vbiq; religiōes, etiam sibi pugnarent, testibus sacris literis, Sed
bene habet, q̄ tui p̄e nihil moraris, si syllogismus tuus i hac p̄te
corruat. Itur ergo in antiquā sylvā, & ad extremū belli decus,
nempe ad Aaronem, quē gloriāis, iam pene victor, negari nō
posse a deo institutū. Hic assumptioni nectitur subsumptio,
Si veteris, iniquis, instrumenti mole penitus ociose, ac tādē
derelictę (tam belle & docte inter rhetoricandū etiā Theologi-
saris, mire aptis mysterijs ludens) tantus honos est habitus, su-
perioris etiā, noui scz testamēti causam, nihilo fore deteriore.
Hec ille. Omitto ineptiam de mola inferiore & superiore, imo
impietatem, qua veterē & sanctam Synagogā, ociosam & des-
relictā nouus Theologus deliras, absq; hoc, qđ corporalis etiā
mola inferior ociosa nō possit dici, q̄ negociosior ē superiore
cui⁹ sustinet vim & impetū, deniq; deus prohibuit, ne qñ altera
molarū auferretur, & ociosa fieret, Sic em solent Ecciani theo-
logi in sacris ludere literis, dū serio eastrant. Ad rem ipsam.
Hic tibi videtur honos dignus nouo testamento, si ipm qđ
habeat suū Aaronem, hominē purū, simili vestitū, dierū, ceris
moniarū pompa gloriosum, Grās ago verborū dei interpreti
acutissimo. Ergo nihilo differet veritas a figura, Spiritus a līra,
plenitudo a signo, nec nouus sacerdos p̄stantior veteri? O
ignominiosum honorē noui testamēti, si simili honore equet
veteri, Quorū q̄so hoc aures ferent? non cogitasti, miserrime
Emser, cū hoc munus obires, q̄ susciperes argumentū tuis viris
bus impar? Non eras memor horatij tui, versate diu, quid vas
leant humeri, quid ferre recusent? Rogo infelix Canonista
Ap̄lm ad Hebreos nō legisti? Si legisti, cur contempsisti? Si
nō legisti, quid porcus inter sancta? Ap̄lus in q̄ honorem &
gloriam noui testamenti copiosissimis & splendidissimis ar-
gumentis tractans, Christū filiū dei pontificem summū loco
veteris pontificis, vt melioris testamēti mediatorē pulcherrie
probat, eūq; in sancta, æterna redemptione inuenta per p̄priū
sanguinē introisse, Vetera illa fuisse exemplaria, vmbrae, ima-
gines, typos futuri pontificis Christi, reuocanda Emserio, & p̄
veritate habenda. Non ergo vestitū pompa, aut potentię mag-
nitude, noui testamēti honor, sed figura fuit, & nūc ignomi-
nia est. Spūs nūc regnat, qui talibus vmbreis non eget, nec ors-
natur, Hanc gloriā Emser noster fastidiens, honorem carnis &
vmbrae rursus e veteri testamēto suscitāt, ne sine honore, i. vmb-
reis sit Ecclesia, cum de Christi sacerdotibus ad illorū differētiā

spiritus p̄dixerit, Sacerdotes eius induantur iustitia, & sancti eius
exultent. Et iterū. Sacerdotes eius induā salutari &c. per hęc spi-
ritus exposuit figurālē ornatū & honorem veterū sacerdotū.
Et Christus, qui vult esse inter vos maior, sit sicut minor. At
Emser meliorem spū plenus, per iustitiā & salutem intelligere do-
cet, aurū, purpurā, gemmas, honorē, potestatem, dominium,
principatū, quē in veteri instrumento, & mola inferiore, dixit
ociosa & relicta esse. i. in nouo assumpta, Cur ergo tuus Mo-
narcha in ijs est tam negociosus & sumptuosus. si ociosa & res-
licta sūt, iuxta v̄bū tuū? Sed cur nō esset negociosus & sump-
tuosus, qui Emserio Magistro docetur, relinquenda nō relin-
quere, & ociosa negociosa habere, vt simul sit vetus mola, res-
licta & nō relicta, ociosa & nō ociosa? Vides ergo q̄ Emser &
Paulus sibi quadrent pulchre, Tibi deterior ē causa noui testamē-
ti, nisi sit par veteri in pompa & sancto seculari, Paulo v̄o
ignominiosa est, si par fuerit.

Porro cū illic Ap̄lus nouū testamētū ex professo tractet
pontificemq; illius Monarcham describat, fefellit nos certe, nec
argumento suscepto satisfecit, q̄ nō etiā Petrum aut Romanum
pontificem nobis Monarcham secundariū cōmendauit,
p̄sertim cū is articulus, tanti esse momenti putetur, vt fides &
nouū testamētū sine illo subsistere non possint, ruente nimis
si vnus articulus fidei ruat, tota fide. Sed sine, cēci sunt & duces
cēcorū tantū animalia ventris. Quare sicut in veteri fuit vnus
summus, non duo summi, nec vllus vicarius summi sacer-
dotis. Ita & in nouo oportuit fieri, vt figurę veritas respōderet
& constaret summū sacerdotū vet. test. non modo nō p̄ Mo-
narchia Ro: Pont., sed oīm fortissime cōtra eam valere, deniq;
oīm q̄ in veteri pontifice adumbrātur mysteria, nulli nisi vni
Christo cōuenire possunt. Habemus ergo gratitudinē nouorū
theologorū, qui fastidientes in gloriam noui testamēti habere
filiū dei sanctū Monarchū pontificem, veteris testamēti p̄eli-
gunt gloriam in filio hominis peccatore Monarcha, quā cum
ad spiritū nihil valere certum sit, certum est, non iure diuino,
sed humano esse institutā, cum illa q̄ iure diuino erat statuta,
eodem iure ociosa & relicta, teste Emserio sit.

Nec hoc saltem cogitas, esse plane impossibile, vt totius or-
bis populi, ex vna Roma petant Ep̄os cōfirmari, sicut modo
putant vsum esse iuris diuini. Anathema autem sit dicere nos a
Christo fuisse ad impossibile obstrictos. Obstat em̄ itineris &
sumptus magnitudo. At iuris diuini nulla debet esse obstacula
ne mors ipsa quidē.

Altera pars coronidis tuę est. Monarchiā pbari Cōciliorū
interpretatione, & vel hac sola voce Christi, pasc oves meas,
Quis tu? Emser? Tu ne audeas dicere p Cōcilij interpretatiōnē
fieri ius diuinum? vbi hæc didicisti? Quis ita vnq̃ insaniuit?
Qui quid per homines statuitur, humanū est, Sed quid cōtra
cerebrū pugno, quod nondū quid sit ius diuinū vel humanū
intelligit?

pasc oves meas
Deinde, optimo Mg̃o grāmaticę, nūc demū scio, q̃ pasc
oves meas, significat, esto Monarcha & dñs omnīū, forte post
hęc, & nouam cabalā Emserianam sperare oportet. Obsecro,
nonne Petrus iam Ap̃lus erat, & quicquid esse poterat, q̃n au-
diuit hoc & bñ pascere officij verbum & opis, non dignitatis aut
pt̃atis audiuit, Quin dic tu Monarchis tuis, verbū pascere ad
eos & nullos alios pertinere, & hæreticū esse qui alius pascat, q̃
īpi, Hoc em̃ oportet fieri, si in hoc monarchia tradit, nec lice-
bit nisi Ro: Pontifici pascere, tū nisi ip̃e quoq̃ pascat, erit hęc
reticus. At vide, cū hęc dixeris, an non sint te exusturi vt oīm hęc
reticissimū, qui velis monarchas pastura .i. Monarchia noui
testamenti onerare, onere plane intolerabili, qđ cuius inimico-
vel Turcę malins permittere, Sed sic soletis scripturas velut A-
maxagorę elementa versare, qđlibet in qđlibet & ex qđlibet for-
mare, Idēo nihil mirū, si pascere significet vobis pt̃atem & dig-
nitatē absq̃ omī pascēdi vel cōsignificatione, tam oculati estis
Grāmaticę & Theologię obseruatores, Nec pdest impia illius
glosę intelligentia, qua quidā garriūt, hoc fecisse videmur qđ
p alios fecimus, hoc em̃ & bo, si ociū paratur ijs, quib⁹ ē aliqd
pceptū, toti⁹ scripturę virtutē evertimus, dū quilibet eodē ex-
emplo dicere poterit p̃cipienti, Ego ociabor, p aliū faciā, atq̃
ita deo quoq̃ licebit dicere, Nō pascā, sed mœchabor, occidā,
furabor, pmitā aut, vt alius pascat, nō mœchetur, nō occidat,
nō furetur. Quis hęc nō seruare queat? quare ergo verbum dei
illudimus? Esto ergo snia, nisi pontifices ip̃i pascāt, orēt, regāt,
sunt pontifices, sed Idola tā corā deo q̃ hoībus, & verbū nō
pascere nihil ad eos pertinet prorsus. Hęc cum vo-
bis dicūtur, nec habetis quid respondeatis, furda transitis aure,
interim peregrina verborum farragine hominum aures occupa-
pantes, ne vīdī videamini, nec miserę interim conscientię vřæ
miseremini, quā cogitis contra stimulū calcitrare, & inuitā cō-
tra seipsam .i. veritatem latrare.

Verū illud suauissimū, vel balsamū Emserianū quō p̃tea-
reā: q̃ ratificulā meā, qua Lipsię cōtendebā, Eccl̃iam dei fuisse

sine Monarchia viginti annis ante Ecclesie Romanæ ortū, ideo
nō esse necessariā nec iuris diuini, ita soluis, Nec etiā Petri, inq̃s,
prāti aut successoris eius plus detrahīt, q̃ post vicesimū annum
vl' citra Romā primū applicuit, q̃ foelicitati latronis obfuit, q̃
post quadraginta demū dies cū Christo in celū ascendit, lento
em̃ passu res humanę incedūt. Vide mi Emsler, an nō hęc inter
pocula dixeris, aut sicut Balaam propria te voce coarguas, Res
humanas lento passu incedere dicis, & hoc de prāte Monar-
chica Petri dicis, Res ergo humana ē Monarchia: Rogo desine
aliquē resistere veritati per os tuū loquenti. Tot iam exēplis des-
prehenderis veritatē in corde tuo violentasse, necdū resipiscis,
nec q̃ toties tibi erūpit inuito, moueris, caue ne si veritati vim
toties intuleris, ip̃a te aliquē irrecuperabiliter deferat, sponte vi-
deris velle cecutire, si Cayphas & Balaam veritati p̃ se dictę nō
restitissent, quid illis beatius foret: exempla tibi sunt, tibi dico,
terribilia.

Et adeo ne vilis tibi res ē ius diuinū Monarchię tuę, vt ip̃m
vnus latronis dilate salutē compares: Cur ergo tui Monarchię
Petri successores, non modo non cum vnus hominis, sed ne
cum vniuersi quidē orbis Ecclesię conditione se compari pa-
tiuntur: dum priuilegia & iura Ro: Ecclesię, adeo strenue &
pie defendunt, vt integram Gręciam & Boemiā, atq; Galliam
& om̃es prouinciās maluerint perire, imo proprijs fulminibus
(cum Canonista loquor) parati sint perdere & excōmunicare,
q̃ vno momento pati dilatare aut subiectam aut mutatā vo-
luntatem suā (potestatem dixi), vide ergo ne tu sis impijssim⁹
in tam zelososi iuris diuini assertores, qui neq; tp̃ali vitę, neq;
eternę salutē totius orbis parcunt, ne differatur aut detrahatur,
vel vna hora iuri diuino, cui tu viginti annis concedis ocium
fuisse & dilationē, atq; id compatione salutis vni⁹ vilissimi la-
tronis, cum Christi potuisses glorię dilate compare. Nihil ergo
mirum, si Petrus & Paulus nostro seculo hæretici fiant, dum
Petrus pessimo exemplo monarchiā, iura & priuilegia Ecclesię
suę, totamq; molam superiorem, hodie sane ad conterendos
populos negociosissimā, fecit ociosa & reliquit, dū A. A. viij.
cū Iohāne semitti, sicut inferior, passus ē, dū A. A. x. ad rationē
reddendā, vt itē inferior cogi se passus ē, dū A. A. xv. sniam suā
Iacobi autoritate mutari & cōfirmari passus ē, qui tñ sanguine
proprio debuerat resistere & celum ac terram potius miscere,
q̃ hoc pessimum exemplum & hæreticū factū, suis successorib⁹
bus relinq̃re, Sed & Paul⁹ mitti se a Macedonib⁹ & Corinthijs
pati p̃ ferēda collecta sanctis in Hier. hæretic⁹ certe, & recte, q̃a

ius diuinū oportet tueri per sanguinem, etiā cum totius mūdi
dāno, sicut potiusq̃ velles occidere & mœchari, oīa tibi essent
amittēda. Recte ip̃i faciūt, Tu cū Petro pessime & heretice facis,
tu dando dilationem, ille faciēdo contrariū, iuri diuino, ṽbo
dei & Euangelio, qđ ne puncto quidē licet interrompere aut
differre.

Si autem zelus tuus adeo ardet pro me & Boemis erudiē-
dis, debes nō solū tua nobis dicere, sed nra q̃q; cōfutare. Ad-
hibe ergo manū, doce nos sapientiam tuā, Mea propositio de
primatu Papę non est mea, sed Nicenī Cōcilij, quod Ro: Pon-
tifices Euangelio compant, tibi ergo ista consequentia est pro-
hibenda, Martinus est hereticus in huius sententia ppositiōis.
Ergo Nicenū Conciliū est hereticū, quam nisi phibueris, Ego
te cū Eccio tuo hereticos, Arrianorū patronos, Romanę Eccle-
się blasphematores pronūciabo, atq; hęc non lubrico, ambiguo,
simulato, sed aperto sermone, Scis q̃ dissimulabat tuus Theo-
logus fortissimus hęc audiens, q̃ fugitabat, q̃ queritabat, q̃
reptabat, & tamē hodie adhuc tacet, sed & tu fortissimus disci-
pulus eius fortiter ad hęc taces, qui tamē Conciliorū interpra-
tationem nobis ius diuinū fecisti, quasi hic nō totius causę sūma
pēdeat. Alia vero satis multa copiose afferis, quo interim hęc
preterfluant, quibus vrgeri vos sentitis.

Ipse vix risum tenere potui, quū legerem magnificā tuā
exclamationem, O miserū Lutherū, si execrandis & abominas-
bilibus istorū piaculis confisus, ac non potius iugi scripturarū
meditatione fretus, cū fortissimo theologorū Eccio pugnam
ineat. Quos hic confutast Boemos? At quis tibi dixit illos in
hoc orare, q̃ crederent me confisurū suis piaculis? sed Stesicho-
rus me? ita iter vituperia & laudes Martini fluctuat, vt ab ebrj
sermonibus non multū abludat, Et quantū audio, velis me fi-
ducia meditatę scripturę pugnare? quis vnq̃ foeliciter pugna-
uit, mi Emser, suis fretus aut doct̃rinis aut viribus, nisi forte tu
solus in hac ep̃la? Ego scio illud, dñs conterens bella. Et illud
Iudiciū v. Dñs ip̃e dimicauit, & de cęlo dimicatū est cōtra eos,
neq; cū fortissimis, neq; cū infirmis vnq̃ pugnare volui,
Omne ppositū fuit in angulo latere. Nūc agtem vnica, schedula
disputatoria, velut lacinia apprehensus, & in publicū per vim
tractus, dñi voluntate ita factū credens, nō timebo, mi Emser,
nec fortissimū, nec vocalissimū Eccium tuū, sicut nec te impos-
tentissimū, aut vllum indoct̃issimum contemnam, Tunc vere
miser ero Lutherus, si tuo cōsilio, meditatione scripturarū fretus
pugnem

pugnem, ac nō potius fide operantis in me solius dei, etiā ro-
taliter, q̄ q̄ negare nō queam, ac citra omnem superbiā possim
Christo confiteri suū donū, me in sacris literis posse vel modis
cū, quas Eccius tuū fortissimū nondum cōfido posse feliciter
ordine & sensu legitimo docere, non em̄ in Scholastica Theos-
logia hęc docentur, dona tñ gratuita dei sunt, ppter q̄ nemo
magis gratus, sicut nec ppter corpis formā, Sū sane & ego inter
Scholasticos doctores detritus, quare satis rectū ē, eū fortissimū
& anōssimū a te laudari, Sed crede mihi, minus esset tibi hoc
nomine laudabilis, si i sacris literis vel exordia Theologię, & vt
vocat, principia intelligeret, satis indicauit hoc Lipsica dispu-
tatione, Indicant & libri eius de p̄destinatione & mystica theos-
logia, om̄ia fortissime & summa primo tētāt, ita vt casū gran-
dē illi misere metuā. Breuiter, ip̄e tu nosti, dolia vacua esse so-
nantiora plenis. Nolo me laudari, nec fortissimum nec mediz-
tantem in sacris literis, sed & Eccio hanc tuam laudem inuis-
deo, cum vterq; nostrum debeat talis esse, vt meliorib⁹ q̄ istis
nominib⁹ laudetur, nempe Christi nomine, in quo fortissi-
mus ē infirmissim⁹, & infirmissimus est fortissimus, sicut dicit
in Iohēle, Infirmitus dicat, fortis sum.

Scribis etiā in laudem, scz, me om̄ia sursum ac deorsum
versasse, totāq; ingenij aciē huc admolitum, & cōtendisse, Ro:
Pontificis principatū a deo nō esse. Hic te dignis modis tracta-
rem, nisi crederē te inuidia vexatū, nō bene cernere quid dicas,
credo in q̄, te, per nō esse a deo, intelligere, nō esse iure diuino.
Sic em̄ verba iuris Canonista & Rhetor pulcherrima Chria &
glosa explicas. Alioquin quid poteras in me blasphemī⁹ mē-
tiri, q̄ q̄ Ro: pontificis principatū, diceres, Martino pbari, nō
a deo esse, idest a diabolo? Et sane tua cetera perpendēs, cū vi-
deam te pessima in me machinari, ppe huc feror, vt te voluisse
hāc mihi labem inspurcare credā, q̄ em̄ imprudens sibi est in-
uidia, tam astuta est in aliorū mala, verū tamē interim doctore
Christo mitiore illud dictū volo sensu accipere, donec te pro-
das latius.

Quis autē tibi meā suppellectilem vniuersam ostendit, mi
Emser? qñ meas apothecas oēs plustrasti? Nihil reliquū mihi
est qđ huc possim admoliri? adeo tibi visus sum Lipsiæ oīa
effudisse, om̄ia versasse, vt iuxta Salo: vir ille stultus fuerim,
qui effundit spiritū suū totum. Sapiens autē seruat in posterū?
An nō Eccius tuus potius hoc fecit, rotos quattuor dies, nubes
Bullarū suarū in me vrgens, cui ego vix vno die oppugnator

fui, q̄ anxie anhelas, Eccle tuo, arcū triūphalem statuere, & nō
penſiras tecū, q̄ te, & ars & ſumptus deſtituant, Quid ſi Lipſiæ
vix dimidiū effuderim: Nūquid ibi de autoritate Concilioꝝ
tractatū eſt: nūquid actuū liber in hanc rem ſicut oportuit ex
aminatus eſt: Quid Eccle protulit noui, qđ non paſſim in
ſummis & ſententiarijs, etiā initiati Theologiꝝ legūt: Hæc em̄
eius pculcata & ex eſaiam diu argumēta, mihi reddiderūt diſ
putationē oīm, quas viderim moleſtiſſimā, deniq; indigna
bar Carſtadio, tam diuites & vberes proferenti ſolutiones ad
puluerulenta & triuialia illius argumenta, breuiter nec affui
vlli diſputationi, a qua libentius abierim, Qui anhelos ſpiritu
adueneram, nouos cęleſtis numinis ſuccos guſtare, & Eccle vo
biſcū miracula faſturos videre, Deniq; cur illud vnicū meum
de Niceno Concilio argumentū in hūc diem, nec ip̄e, nec vñ
illū ſtudioſe iuuant, ſoluere poſſunt: Quoties ille garrīt de
Gręcis, hereticis, & ſchiſmaticis, hoc inuiſū argumentū eluſus
us, ſed nūq̄ potuit: Stat em̄ ſtabitq; ſemper Nicenos patres cū
vniuerſali Eccleſia eſſe hereticos, ſi Ro: Pontificis primatus ſit
iuris diuini, qui contrariū ſtatuert articulo Conſtantiensis
Conciliꝝ, in quo vnicū erat illius robur, qđ tñ quid valuerit,
& tūc ſatis oſtendi & adhuc ſatis potero oſtendere, nec em̄ Cō
ciliū Nicenū in om̄ibus huc pertinentib⁹ articulis eſt diſcuſſū.
Hoc em̄ erat mihi Tydeus aduerſus multos ſeneos & ſtipula
ceos milites, cū viderem tanto oīm ſtupore montes parturien
tes, nō niſi ridiculū murē edere, diſplicuitq; mihi tps perditio
tanti, vna em̄ hora potuiſſet hoc negotij cōfici, niſi farragines
& feces, Sūmiſtari fere oīm recitante Eccle, oportuiſſe audire,
ne videremur (quā ſpeciem ſemper & acutiſſime obſeruabatis)
nolle aut non poſſe diſputare.

Sed vt ſaltem tu credas me adhuc poſſe aliqd, nec eſſe ex
hauſtū, Adhuciam & ego Coronidē tuę non diſſimilē, & forte
vñ ſimili⁹ diſputatē, de primatu iſto magnifico. Aduerte itaq;

Quid ſi Matthias nouiſſimus Ap̄oꝝ fuerit, & ſit primus
Ap̄oꝝ: Hoc em̄ tibi facile perſuadebo, modo mihi pmitas
ſacras literas more tuo & Eccle tractare, Nam iuxta Euangelij
nouiſſimi ſunt primi, & primi nouiſſimi, quare Petr⁹ veſter cū
ſit primus, erit nouiſſimus, & Matthias meus cū ſit nouiſſim⁹,
erit primus.

Cui accedit & illud robuſtiſſimiſſi, qđ in locū Iude
traditoris aſciſus eſt, qui velut pater diſcupuloꝝ erat, & oco
nomus Chri, ſuper illos, ſicut ſuper familiā eius inſtitutus, qui
portabat ea q̄ mittebātur, nec aliter bona Ap̄oꝝ, & patrimoꝝ

nia Christi habuit & dispensauit, q̄ hodie Ro: pōtifex Epōr, sacerdotū, monachorū, imo & regū & principū dispensat, ita vt videatur vere secundarius summus Ecclīe pontifex fuisse, & antecessor Ro: pontificis, cū cuius officio plus cōuenit, q̄ vll^o aliorū, Apłor, Ergo Matthias est vere Papa & vicarius Chrī tū iuxta Aristotelē, idem natū facere sit idē, & ex effectu causa cognoscatur.

Sed & hoc vrget q̄ in psalmo Christus eū ducē appellat, dicens, tu vero homo vnanimis dux meus & notus meus, qd̄ de nullo Apłor dicit, his adde, q̄ de nullo Apłor scribit Episcopatus dignitas, q̄ de Iuda & Matthia, dicente Petro. Act. i Et Epātū eius accipiat alter, sed & illud Iohan: vi. Vnus ex vobis diabolus est, vnus hebrēa lingua significat primus. Gen. i Factū est vespere & mane dies vnus. Et Mat. xxvi. Vna sabbatorū, i. prima. Si ergo solus iste Epus, dux, prim^o, & conom^o, quid restat, nisi esse vicariū Christi?

Addem rationē, fere semper hī qui ceciderūt, erāt primo loco positi, vt Lucifer, Adā, Cain, Esau, Ismael, Ruben, Onan Saul, Amon, & multi eiusmodi, Qd̄ scī m̄ ē, vt superbostentaret deus, & humiles exaltaret. Quare & Iudas a primo loco cecidisse videtur, Vnde & Apłi de nullo minus suspicabant, q̄ esset Chrīm traditurus, q̄a erat vnus, i. singularis & principalis de duodecim, Vides mi Emser suppellectilē meā nō dū totā tibi visam, & hęc nō minorē hīs speciē, quā vīa optima, quid putas facerē, si sicut vos, per petrā, primatū, per pascere, Monarchiā, & similia q̄ vultis intelligitis, eodē more scripturas vellē deprauare, Quid si vō tam verisimilia habuissetis?

Sed hucusq̄ cū inuidia & aduersarij cōis machina egerim^o Nūc rogo, me patiēter audias p̄ cōi nra p̄fessione. De Romāis & Boemīs fabulā agim^o, obsecro, posito vtriusq̄ p̄tis studio agamus. Volo & ego Ro: pontificē esse primū oīm, & quē res uereant oēs, nolo Boemorū schisma. Verū esse Ro: pontificē iure diuīo superiorē, nulla rōe credā, nec vnq̄ confitebor, Vis scire qua causa? Audi. A multis iā annis id q̄ sūt ē p̄ Ro: pontifices & aduatores eorū, vt essent iure diuīo supra Cōcilij, & sup oēs i tota Ecclīa, sup ipam q̄q̄ vlem Ecclīam, Quid putas hac industria q̄rebāt? Nēpe cū eū quī sit iure diuīo supior, nō liceat iudicare, reformare, emēdare (vt sentiūt) iā qd̄libet audēdi i oib^o regnaret p̄tās, sicut ē dies hęc, stareq̄ in Ecclīa dei, horrēdū illd̄, vt Oseas dicit, & ab omīatio illa i loco sctō, scz i p̄tā neq̄tia & peccādi secura licētia, Qua qd̄ fieret, nisi Ecclīe

vastitas & desolatio : hac em̄ potestate quę ad edificationem
solū data est, molirent aliud nihil q̄ destructionē.

Cū vero nos om̄es Christo. idest veritati & iustitię plus des-
beamus, q̄ vlli hominū, certū est, erranti & impio pontifici p̄-
ferendam veritatē & iustitiā, Atq; ita penes quē fuerit hęc veritas
& iustitia, Christus, hic superior est pontifice, debetq; pon-
tifici tū resistere, tū eū monere, & emendare, Alioquin reus erit
peccati in Christū, cui p̄tulerit hominem, veritatēq; iniquitatē.
Hęc vides quid faciant : primū impijssimorū adulatorū dā-
nant sententiā, qui peccanti pontifici lallant, non licere dicere,
cur ita facis : sed sola oratione ad deū pro eo gemendū. Quid
hij molitūtur, nisi vt verbū dei taceamus a facie iniquitatis, & ho-
minē p̄feramus Christi p̄cepto : Deinde ruit eorū impia do-
ctrina, nō licere eū, qui superior est, iudicare, sicut quedam des-
creta pontificū nugant, Obsecro cur non licet iudicare, an q̄
superior est : At verbū dei super om̄s est, quod si habet inferior
& non superior, cedere debet superior inferiori, sicut dicit i.
Cor. xiiij. Quod si reuelatū fuerit sedenti, prior taceat, Ne illi
ps. xij. audiat. Consiliū inopis confudistis, quia dñs spes eius
est, Nonne pphetę erant inferiores regibus & sacerdotib⁹, attē
eos iudicabāt, rephendebant, emendabant : vt etiā de Hieremia
scriptū sit, q̄ sit constitutus super gentes & regna, vt euellat &
planter, destruat & edificet. Adde q̄ ptāi Ecclesia nulla ē, nisi
pro coercēdo peccato, q̄ liget & soluat, quare vbicūq; p̄tām
est, ibi ptāi eiusmodi locus est, iuxta Matt. xviij. Si peccauerit
in te frater tuus, ne hic vllus pontificū potest collum excutere,
quia si in vno alicuius peccato, non ligat aut soluit potestas, in
nullo alio valebit, & euacuata est penitus, cum nulla sit ratio
diuersitatis.

Atq; hic audacter loquar, & quod tu cū adulatorib⁹ Ro :
Pontificis vehementer sis admiraturus, ac forte heresim defi-
niturus, /dico, pōtiffices primo teneri sub p̄tō mortali & reatu
eternę damnationis, vt resistant pestilentib⁹ his monstris Ro :
Curie, quibus passim vendūtur om̄ia Christi, exuguntur po-
puli, vorantur Ep̄atus pallijs, sacerdotia annatis, nec eos vllō
p̄tō excusat superioritas Papę, quia plus debēt, sup̄mo oim
Christo. i. veritati, quā vbi vidēt per Papam pessundari, & nō
succurrūt, rei sunt omniū malorū, q̄ Papa vel volēdo vel dis-
simulando facit, idem pertinet ad nos om̄es, nā ē quo debito
sumus Christi glorię obstricti, nisi q̄ illud Pauli obseruandū
est primo. Seniorē ne increpaueris, sed obsecra vt patrē, verū

*Hic inferi
orū farsolentia*

vbi obsecranti non cesserit, quid aliud putas faciendū suades
bit, nisi hereticū hominē deuota: Nō potestas Papę aut alicuius
Episcopi in Ecclesia dñatur, sed verbū dei, qđ nulli est alligatū
oīm liberrimū, rex regū & dñs dominantū, Prās Papę, seruit⁹
est, non dominiū. Hinc multis nominib⁹ commendanda est
vniuersitas Christianissima Parrhisiensis, quę plus principis
omniū veritatis & dñantis in Ecclesia verbi, q̄ seruentis po-
testatis per verbum cōstitutę, cura sollicita, Leoni decimo, vel
potius sub nomine Leonis. x. adulatoribus furentibus, appe-
latiōe interposita, resistit coram omib⁹, sicut Paulus Petro Gal.
ij. Atq; vtiā exēplo isto Christianissimo, ita facerēt singuli
Epī, singuli Abbates, pastores, principes, magistratus, deniq;
singuli Christiani, quoties ex vrbe sub nomine Papę viderent
monstra aduersus Euangeliū Christi prodire, Euāgelio enim
imprimis ab omnibus astandū est, nulli cedendū, nulli cōni-
uendū, nulli fauendū, qui contra Euangeliū Christi quicq; mo-
litur, nec patri nec matri, sicut dicit. Qui amat patrem plusq;
me, non est me dignus. Q n̄ em̄ Papa patitur vt contra se agat
pro Epō: Nōne tanq; superior p̄ferri vult Epō in oībus: cur
ergo non & Euangeliū p̄ferri sibi patiatur, & scđm id iudicari
apud quēcūq; tandem fuerit inuentū: An Euangeliū cedere
volet, vt sibi obtemperetur: Absit, nisi velit non inter Chris-
tianos pastores, sed inter paganos tyrannos haberi, tūc em̄ illđ
dicetur Aplī. Quid mihi de ijs qui foris sunt iudicare: Nōne
& vos de ijs q̄ intus sunt iudicatis?

Stat ergo Christianę vitę regula, iuxta Petrū, vt oēs inuicē
insinuemus humilitatem, omnes dicens, neminem excipit, nec
humilem esse sufficit, sed insinuari & ostendi debet in opere &
veritate. Sed & B. Grego. p̄clarissime dicit in decretis, oīes nos
esse equales, sola culpa facit inferiores, sicut & ps̄ dicitur, Illic
sederūt sedes in iudicio, Quare vbi culpa est, ibi iam iudiciū lo-
cus est, & inferior est, qui eam habet, oībus, qui non habent.
Nonne & hoc aliquñ Ro: pontifices exhibuerunt, qui accusari,
expurgati, damnati sunt aliorū iudicio: Quis est ergo nouus
iste furor, hoc iure diuino statuere, vt peccatū in Ecclesia impu-
nitū regnet titulo maioritatis: An ius diuinū faciūt patrociniū
impietatis: Deniq; Pontifex non est dñs Ecclesię, sed seruus &
oconomus, ip̄a dñā & regina, solus Christ⁹ dñs, nec ē sponsus
sicut quidam garriunt, Christus sponsus est, Ideo Ecclesia, q̄ ē
vnū corpus cū sponso suo, dñā est omniū aliorū membrorū,

Stat paps p̄uig

Stat p̄uig

VB

Pontifex no
Ang p̄uig

nec ulli membro subiecta, nisi vni suo sponso, cetera omnia
sibi subiecta sunt tanq̃ reginę sponse.

Da ergo Ro: Pontificibus quodlibet seruilis pr̃atis, modo
ne mihi iure diuino talem statuas, qui nulli sit subiect⁹ siue bo
nus siue mal⁹, Hoc em̃ illi querunt impij iurisdiuini violatores,
Crede mihi fortiter, nisi hanc potestatem iure diuino se statuere
posse viderint, sed cuilibet Christiano, vbicūq; contra Euan
geliū egerint, subiectos se audierint, futurū ē, vt nec iure diuino
nec humano velint Monarchę Ecclesiastici esse: Quis enim in
tanto loco, tot dñis velit subiectus esse: nec dubites, plures tūc
reperiri, qui impugnent, Monarchiā nequaquā esse iuris diuini,
q̃ nūc sint, qui propugnent, tū mea sententia satis secura erit.

Vita Emendat
[At dices hac ratione nullus Ep̃us erit iure diuino superior
& nulla erit in Eccl̃ia pr̃as aut maioritas. Dico certe, nulla est
maioritas, quia hanc Christus prohibuit. d. qui vult esse maior,
sit vester seruus, Pr̃as autē seruitus & ministerium est, ideo longe
aliud est potestas Eccl̃ie, q̃ pr̃as mundi, illa seruiendi, hæc do
minandi potestas est. Sic Ap̃lus, Qui Ep̃atū desyderat bonū
opus desyderat, bonū opus, inquit, At operari seruorum est &
operari orū, Nūc dicunt, bonū op⁹. i. bonum ocū. Mihi vero
hoc tpe satis est ostendisse ius diuinum, non hoc tribuere Ro:
Pontifici, quod illi ius diuinū intelligunt, idest nulli subiectū,
ne veritatem quidem habenti, & esse impunitę licentię, volū
tarięq; libidini peccandi p̃ omnibus Christianis traditū, quē
oportet p̃ om̃ibus esse ligatū, subiectū & seruū.

Q, si dices, & si hominem liceat emendare, tñ locus ip̃e est
iure diuino superior. Hic in meum campū venio, vt ostēdam
talem esse locū superiorem, quē nullus vnq̃ veller obtinere,
longeq; aliud esse, locū esse superiorē, & iure diuino superiorē
esse, Sed hæc suo tempore.

Dant
In fine, mi Emser, videmus huius infœlicis disputatiōis
eū esse finem, qui tali dignus est disputatione, nempe quē As
postolus i. Timo. vi. descripsit. d. Siquis aliter docet, nō acqui
escens sanis sermonib⁹ dñi nr̃i Ihesu Christi, & ei que szm pie
tatem est doct̃ring, superbus est, nihil sciens, sed languens circa
quęstiones & pugnas verborū, ex quibus oriūtur inuidię, cō
tentiones, blasphemię, suspitiones malę, conflictationes hoīm
mente corruptorū, & qui veritate priuati sunt, existimantium
quęstū esse pietatū. Vides inq; ita nostrā hanc disputationem
esse depictam, vt nec Apelles possit ita depingere, vnum no

peccauimus, q̄ nesciebamus nos esse in medio luporū, & verū
fecimus Euangelīū Christi, Nolite sanctum dare canibus, neq̄
mittatis margaritas vestras ante porcos, ne conculcent eas pe-
dibus suis & canes conuersi dirūpant vos, Hoc nobis ap̄d vos
contigit, quando ergo hunc finem videmus, quid necesse est
malo malū addere? Oremus potius dñm cōmuniter, vt quod
in contemptū & p̄iudiciū veritatis cessit, nostris meritis, Rursū
ipsius misericordia vertatur in perditionē inuidiē & vanę glo-
rię, quę tam impudenter ibi quęsita est, vt mihi timor sit mag-
nē alicuius futurę irę dei, Deinceps cū his disputabo, qui verit-
tatem plus q̄ gloriā amant, Aut si oīno mittendus sum in
mediū luporū, Dabit dñs benignitatē, vt simplicitatē colūbę,
& prudentiam serpentū conseruem, hoc est, ne ledā nec ledar,
Sapiens in bono, & simplex in malo, qualem nisi nūc me vo-
luissem p̄stare, putas, q̄ris te potuisses onerare nominibus te
dignis, vix credas quot sales, quot Ironias, quot scōmata in te
mihi meus Adam suggererat, quę rursus Christus meus op-
primebat, q̄ nō desperaret te positurū inuidiā tuā, & deinceps,
(si quid restat) agnū potius q̄ capricornū scripturum, vel id
saltem moliturū, in quo liceat ingenij & eruditionis specimen
videri, atq̄ si non pio, tñ studioso lectori prodesse, Q̄dū ro-
go, mihi ip̄us & opera perdenda sunt, in Indulgentijs & p̄tate
Ro: Pontificis, rebus ad fidem dei, ac salutē nr̄am, p̄ dis diapas-
son impertinentibus, scz adeo infœlicē sēculo viuimus, per-
didit eadem infœlicitate Iohannes Reuchlin, iam multos an-
nos p̄pter causam, q̄tō magis intueor, & que, aut etiā magis fri-
uolam, vt mihi in mea causa sit, hoc exempli magno horrore
tanta marā p̄tōr, tot detractiōes, tot studia emulationis, vt
sumptus & labores omittam, proruissē, ex ista lana caprina,
quę siue victa siue victrix prorsus nihil Ecclesię & salutis anīarū
cōferre possit. Ecce quantillus ignis, quātā syluā succendit, ait
Iacobus, Veruntū, ve inquietis illis huiusmōi malorū Satanis
sine causa insanientib⁹ ī fraternā salutē. Timeamus q̄so & nos
similē, aut etiā maiore tragediē huius calamitatē, Silere cū pa-
cificis sēpius optaui, verū cōtra clamorosos & furiosos, satis ad-
huc mihi viuax est fiducia largitore Christo, Amare volo oēs,
formidare neminem, VALE.

Impressum Vuittenberge per Ioannē Grunenberg,
ANNO. M. D. XIX.

ii 55

4285-73 (5)

625

55 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846.

²⁷g Darnach bat Pilatum Joseph von Arimathea/ & ein jünger Jesu was/ doch heimlich auf forcht der Juden/ das er möchte abnehmen den leychnam Jesu. Vnd Pilatus erlaubtes. Es kam aber auch ^{15.c} Nicodemus/ der etwan bey & nacht zu Jesu komen was/ vnd bracht Myrrhen vnd Alben vnder ein/ ^{3.a} anderen/ bey hundert pfund. Do namend sy den leychnam Jesu/ vnd bündend in mit leyenen tüchern/ vñ mit den specereyen/ wie dan die gewonheit ist der Juden zebegraben. Es was aber an & stat daer gecreüßiget ward ein garten/ vnd im garten ein neuw grab/ in welches niemants ye gelegt was/ daselbst hin legend sy Jesum/ vmb des Kufftags willen der Juden/ diereyhl das grab nach was.

Sach. Cap.

Don der auferstentung Christi/ vnd in was weß er sein
neth in andern erschinen leve.

lieffend aber die zwen mit einander/ vñ der ander junger lieff vorhin schneller dann Petrus/ vnd kam am ersten zum grab/ lüget hinein/ vnd sieht die leyndaat gelegt. Er gieng aber nit hinein. Do kam Simon Petrus im nach/ vñ gieng hineyn in das grab/ vñ sieht die leyndaat gelegt/ vñ vnd das schweißruch das Jesu vñs haupt gebunden/ was mit bey der leyndaat gelegt/ sonder beseyt eyns gewicklet an einem besunder ort. Do gieng auch der ander junger hineyn/ der am ersten zum grab kam/ vñ sach/ vñ glaubtes: dan sy wußend die geschicht noch nit/ daß er vñ den toten auferstet ^{21.c} mußte. Do giengend die junger wider zesamen.

^{22.c} Maria aber stünd vor dem grab/ vñ vñ weinet daussen. Als sy nun weinet/ lüget sy in das grab/ vñ sieht zwen engel in weissen kleideren sitzen/ einen zñ haupten/ vñ den anderen zñ füßen/ da sy den leychnam Jesu hingelegt hattend/ vñ die selben sprachend zñ ir: Weyb/ was weinst du? Sy spricht zñ inen: Sy habend meinen Herren hinweg genomen/ vñ ich weiß nit wo sy hin gelegt habend. Vñ als sy das sagt/ wandt sy sich zerrut/ vñ sieht Jesum ston/ vñ weist nit